

Lucian VASILIU

Ștefan, preot de țară

Alcătuire documentar-filială

Mențiune: Fotografia de pe coperta I îl prezintă pe preotul Ștefan Vasiliu (1908-1971) în mijlocul copiilor din Parohia sa, în anii 1930. Fotografie realizată de însuși preot Ștefan Vasiliu, pasionat de artă foto, cu aparatul achiziționat în studenție, marca germană „Voigtländer Brillant 1932”.

Familia Vasiliu l-a dăruit muzeului „G. Topîrceanu” (poetul a lucrat în perioada interbelică tot cu această marcă). Aparatul foto poate fi vizitat la Iași, casa memorială de pe strada Ralet...

© Editura DOXOLOGIA, 2017

ISBN 978-606-666-670-1

Lucian VASILIU

Ștefan, preot de țară

Alcătuire documentar-filială

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
2017

Lămurire

Cartea aceasta s-a plămădit târziu, rod nepremeditat, lucrare a hazardului, de și despre un om care a traversat varii experiențe (născut în 1908, la Bârlad, mort în 1971, în același oraș). Un om care și-a asumat profund condiția de intelectual, de preot și învățător, în vremuri mai bune și mai potrivnice, interbelice și postbelice.

Prima secțiune însumă literatură pastorală, scrisă în perioada 1929-1950, precum și un fragment din teza de licență, susținută la Cernăuți. Multe dintre aceste texte au fost publicate în presa noastră interbelică.

A doua secțiune cuprinde reconstituiri documentare, fragmente din jurnal (inclusiv cel de apicultor), memorii, adrese etc., prezentate în ordine cronologică.

Am adăugat, după 10 ani de la prima ediție, un dosar de presă și un album fotodocumentar. Parte dintre fotografiile au fost realizate de preotul Ștefan Vasiliu cu propriul aparat foto (german), achiziționat în perioada studenției la Cernăuți.

Am fost tentat, parcurgând arhiva tatălui să scriu un roman. Am renunțat. Realitatea a fost mai cuprinzătoare și mai surprinzătoare decât mi-am imaginat inițial. La finalul trudei noastre, totul ne pare o ficțiune.

Gratitudine editorului Cassian Maria Spiridon, care a publicat o primă ediție (Preot Ștefan Vasiliu, *Darul duhovniciei*, Iași, *Timpul*, 1997)

Mulțumiri comilitonului junimist Viorel Dumitrașcu, pentru îngrijita culegere a acestei, sporite, (re)editări.

Lucian VASILIU,
iunie/ iulie 2017, Iași

Constantin HREHOR

Toiagul înflorit și veșmântul de nuntă

Vrednicia zidește, înnobilează, sfințește; nevrednicia năruie, urâțește, profanează. Între acestea, chemat, responsabil, lucrător este omul. Numai el dintre toate făpturile, câte sunt între stele și humă. El, capătul de sus al operei uriașe pe care Creatorul a umplut-o de viață, sfârșit și încoronare a travaliului divin înspre ziua odihnei, dintru început așezat într-o poziție privilegiată; deși în structura-i genetică s-au strecurat, în egală măsură, măreția și smerenia, nu a fost ocolit de alternative: „Iată, am pus înaintea ta binecuvântarea și blestemul” (Deut., 11.26). Și, deodată cu alternativele, dreptul de a alege, care, se înțelege, presupune libertate neconstrânsă. Singur, ca o corabie între Scylla și Caribda, omul, căutându-și drumul, își asumă propriul destin, își pecetluiește existența, propriul nume și chiar seminția din care descinde. Călăuza bună îndeamnă spre binecuvântare; firea potrivnică, absorbită de câmp negativ, reprezentată prin nenumărate tentații, induce în eroare...

Și totuși, dincolo de această luptă între Zi și Noapte, în care-i prezentă dramatica încleștare dintre elementul uranic și cel terestru, împreună locuind ființa, omului i se lasă deschidere spre biruință. În el, Arhitectul cel mare a investit energii, lumină din propria-i lumină, daruri alese și scumpe și, mai cu seamă, promisiuni

pentru o perspectivă în care se proiectează, chiar din actul creației, comuniunea cu divinitatea în eternitate.

Între daruri, cel care îl diferențiază pe om de semenii săi, dar care și pune pe umerii săi povară de piatră și cruce, e preoția. Chemare la sfințire, prin hirotonie, la sfințenie prin vocație și prin sfințire, prin lucrare, aceasta-i preoția. De aici și reflecția patristică: „Dacă m-aș întâlni deodată cu un preot și cu un înger, aș saluta mai întâi pe preot și apoi pe înger” motivată atât de bine de rostirea paulină, definindu-i pe aleși ca pe „slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” (I Cor. 4, 1). Teocentrică și antropocentrică, preoția impune nu numai un slujitor harismat, ci și un reprezentant cu dublă solie, cu portofoliu între două porți – între Arcul de triumf al cerului, ca mesager al pământenilor, sacerdot și rugător al acestora și poarta pământului, care stă între stâlpii Bisericii, din pragul căreia transmite cuvintele Celui de sus, descoperind turmei duhovnicești încredințate, planul, poruncile și făgăduințele Păstorului unic, în numele căruia votul odată dat nu are o altă similitudine decât jertfa de sine, căci „Cel ce sfințește și cei ce se sfințesc, dintr-unul sunt toți” (Evr. 2, 11).

Preoția, ca o „ultimă concluzie a calității (omului) de ființă responsabilă” (pr. Dumitru Stăniloae), nu se lămurește în ceasul hirotoniei, ci în suișul tot mai înalt și mai primejdios, dar și care procură emoții irepetabile pe panorama infinită a spiritualizării făptuirii, până la întâlnirea cu Taborul, cu desăvârșirea. Suișul, dificil și fericit în consecință, înseamnă înălțare din slavă în slavă”

(II Cor. 3, 18). Duhul care întreține acest amețitor zbor către împărăție se nutrește din asceză, din iubire și rugăciune adâncă, din cumițirea trupului și îmbogățirea minții, prin cărturărie. Expresia ioaneică „har peste har” arată limpede că supraetajarea harului înseamnă îngrămădirea darurilor. Un preot are har prin succesiune apostolică; peste harul care îl umple de preoție, comun tuturor slujitorilor și atât de intim, este loc și pentru alte haruri, adică pentru harisme.

Unele dintre acestea vin din cultură. Din bibliotecă. Din exersarea darurilor native care, prin efort conjugat cu pasiune, pot deveni „mărgăritare de mare preț”. Truda sfântă, laborioasă, căznită, „sfințește locul”, nu întâmplarea.

Sfântul Efrem Sirul, făcătorul de imne, zice: „Fii râvnitor ca Ilie, purtător de grijă ca Ieremia, cuminte ca Avram, iubitor de săraci ca Iov, plin de dragoste ca David și blând ca Moise”. Și pentru că pe toate acestea le știau și Ioan Hrisostom și Grigore de Nazianz, și câți alții, trăind în frică mântuitoare, știuți și anonimi, au găsit mai potrivită fuga dinaintea „rugului”, decât rapida îmbrățișare a slujirii. Sarcina-i grea; multe sacrificii cere dragostea (I Cor. 13.7), nu-i ușor să aduni snopi pentru cămărilor Stăpânului, să te faci „tuturor toate” (I Cor. 9.22), să fii paznic la „depozitul de curățenie” al lumii, să fii optimist ca întâiul încununat de martiriu, Ștefan, privind cerurile deschise și să nu zici ca poetul Elitis, încântat și disperat: „Doamne, cât albastru chel-tuiești ca să nu te vedem!”

Nu-i „ușoară povară” (Mt. 11.30) preoția, truda ei în galeriile nevăzutelelor și în brazda văzutelelor, nici semănatul, nici secerișul pe câmpul plin de mă răcini, de incertitudini și ispite, ca să se vădească între oameni ca „știință a științelor” (Sfântul Grigorie Teologul) și ca „lumină a lumii” (Mt.5.14). Dar când inima devine „biblioteca lui Christos”, după cuvântul eruditului Ieronim, când aceasta focalizează simțirea, cugetarea și voința păstorului, greutatea misiiei scade, „cunoașterea se face iubire” (Sfântul Grigore de Nyssa), ființa devine un chivot al luminii, îndoielile se transformă în certitudini, ambiguitățile se sting, viața intră pe făgașul ei vertical, toate își găsesc împlinirile prin și în modelul christic (Filip. 4.13). „Eu nu caut ale voastre, ci pe voi”, afirma oarecând Apostolul (II Cor. 12.14) și sub această emblema își temeluiesc osteneala toți misionarii confrunțați cu anarhia dinlăuntru și dinafară, cu scepticismul, ateismul și indiferența, atât de prezente în lumea secularizată, raționalizată și debusolată, și ieri și azi. „Totul s-a spus; venim prea târziu, după mai mult de șapte mii de ani de când oamenii gândesc” (La Bruyère), se scuză unii. „Toate lucrurile au fost spuse până acum; dar cum nimeni nu ascultă, trebuie întotdeauna să reîncepi” (André Gide), replică optimizator alții. „Până la urmă, Biblia este o mașină de convertit păgâni” (Thomas Carlyle), se exprimă alții cu suspiciune și pretenții...

Cuvântul încălzit de putere cerească însă lucrează și rod aduce. Biserica înfruntă veacurile, pânzele corăbiei ei nu se tem de furtună, cârmaciul e în veghe permanentă (Evr. 13.8), vâslașii își știu lucrarea (Evr. 5.4), au

certitudinea țărmlui (Evr. 4.10), știu că după munca asiduă și conștiințioasă nu va întârzia plata, „cununa neprihănirii” (II Tim. 4.8). Știu slujitorii că omul fără prezența Duhului dumnezeiesc nu-i decât... „lut și păcat” (Cuv. Silvan), că în cele 7 Sacramente este energie supranaturală, viață, că „Christos este o rană de care nu te mai vindeci” (Ibn Arabi) și că „drumul celor neprihăniți este ca lumina strălucitoare” (Prov. 4.18.19). Cei care au dragoste jertfitoare, nădejde neclătinată și cred mărturisindu-l pe Christos, fără poticnire, nu numai în situații extreme, cum chiar unii dintre ucenici au făcut-o, se prenumără între „fericiți” (Mt.5.3.12), vor vedea fața celui din Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Leon Bloy zicea: „Nu există decât o singură tristețe și anume că nu sunt toți preoții sfinți”, amară reflecție, conturând stări lamentabile, reale din păcate și în lumea celor „chemați”, care au uitat îndemnurile trimise prin epistola lui Timotei și Tit.

Dar Christos pe toate le vindecă prin propriul său sacrificiu, cu sângele euharistic, descoperă lumii că adevărul nu cade, ca și dragostea, niciodată, că „dacă rădăcina este sfântă, și ramurile sunt sfinte” (Rom. 11.16), înțelege că „duhul e osârduitor, iar trupul e neputincios” (Gal. 5.17; Mc. 14.38), până când „cele de jos” (I.8.23) vor fi ridicate la starea de nesticăciune (I Cor. 15.42,43). Credință, Iubire și Cunoaștere – în îngemănarea acestora stau cheile marilor mistere ale Creștinismului. După chipul Fiului Omului, preotul are de împlinit trei slujiri: când *liturghisește*, adică în sacerdoțiu are înainte Prestolul, jertfelnicul sfânt, când *propovăduiește* pe

pragul Ușilor împărătești, când *povățuiește* are înaintea Turma, păstoriții și când pentru toate acestea e gata să se arunce în luptă, trebuie să aibă în spate Biblioteca: pe aceste fundaluri se profilează statura „iconomului credincios”. Fără Biblioteca din spate, nu are drum luminat turma flămândă din față, nu i se deschid izvoarele, nu-și găsește prielnică odihnă. „Cercetați Scripturile” (I.5.39) e nu un simplu îndemn, ci un imperativ la fel de ferm și de demn de urmat ca și: iubiți-vă, iertați-vă, iertați, credeți, treziți-vă! Multe datorii, dar și răsplata pe potrivă de la Cel plin de har și de adevăr (I.1.14), care nu trece cu vederea eroica osârdie a „trimișilor”, „lucrul evanghelistului” (II Tim. 4.5)!

Nu-i puțin lucru să spui, și nu mulți vor fi numărați cei care vor putea spune ca Întăistătorul tuturor veacurilor: „Te-am proslăvit pe pământ, am sfârșit lucrarea pe care mi-ai dat să o fac... acum proslăveștemă la Tine..., am făcut cunoscut numele Tău oamenilor pe care mi i-ai dat în lume!” (I.17.4.6).

Dar pentru că el zice: „Le-am dat cuvântul Tău” și nu numai cuvintele „vieții”, ci și „cheile împărăției”, îndreptățită nu este nici o scuză; suntem chemați la trezvie, să rămânem în „viță” (I.15.12.14), pentru ca, în cele din urmă, să se atingă scopul final, plenitudinea: „pentru ca bucuria mea să rămână în voi, și bucuria voastră să fie deplină” (I.15.11).

Bucurie deplină! Adică nepământească, nelimitată, bucurie în extaz, în deasupra, în miracol (I Cor. 2.9), în aura tronului Mirelui. Bucurie care presupune mistuire de sine în dor ceresc, ardere de tot, în iubire transfigu-

ratoare, bucuria serafilor și heruvilor în Cântarea Cântărilor din cerdacul Domnului Dumnezeu, spre care nu se poate porni fără toiag înflorit și veșmânt de nuntă...

Între cei puțini aleși, dintre cei mulți chemați, în dreapta Păstorului blând odihnindu-se după fericite osteneli, Cartea în care sunt înscrise valorile consemnează și numele preotului **Ștefan VASILIU**. Numele lui a însemnat spor de strălucire, pe firmamentul tragic și înălțător, arcuit peste perioada interbelică, nume nu mai presus decât faptele, ci prin fapte cunoscând altitudinea.

Preotul Ștefan Vasiliu a biruit potrivniciile cu rostirea și tăcerea, cunoscându-și sinele, eul, oglindindu-se permanent în Cel ce ne-a dat „chip și asemănare” și în semeni.

Și-a înțeles menirea în lume, a înțeles că „a trăi înseamnă a arde” (Vasile Andru), a păstorit cu osârdie. Truda lui, pastorală, practică și cărturărească, bogata activitate publicistică, didactică și misionară i-au conturat încă din primii ani de „șantier” eclezial personalitatea.

Academia teologică cernăuțeană, mustind de erudiție, cu deschidere europeană, a fost un dar pentru Ortodoxie, a clădit caractere puternice, a format slujitori temerari, a fortificat prin absolvenți de mare ținută viața, în înțelesul ei larg, prin apostolat religios și cultură, în întregul spațiu național.

Profesori de marcă, unii cu percepție enciclopedică, parcă reeditând timpuri iluministe, și, pe măsura aces-

tora, „licențiații”, au făcut din Cernăuți unul dintre cele mai respectate centre de cugetare și de încăpătoare simțire românească.

De pe poarta unei astfel de școli, a intrat în „ogorul” apostolatului și Ștefan Vasiliu. Și, conturându-i chipul într-un necesar „exercițiu de admirație”, nu pot să nu amintesc, chiar și numai în treacăt, câteva nume pe care le-au purtat cu vrednicie în lume și alți câțiva confrăți, poate chiar împreună respirând aerul de argint al Aulei: Cassian Bucescu, Filaret Vedeanu, Gh. Popescu, Renaldo Vasiliu, Zaharia Fărtăiș, Epaminonda Berlinschi, Ilarie Antonovici ș.a. Toți cei amintiți au fost slujitori în satele Bucovinei, în preajma lor am stat și am vegheat și m-am mirat...

„Apostolatul social” al părintelui Ștefan Vasiliu, însemnând pe lângă liturghia euharistică și „liturghia după liturghie”, adică dialog ziditor, activitate caritativă, administrație, misionarism, apologetică practică, este reflectat, ca nu în multe cazuri, și în paginile scrise, în articolele pimenice și pedagogice, în omiliile catihetice care, toate la un loc, vădesc ședere și meditație între cărți, o dimensiune deosebită cultivată la Cernăuți, dar și la Sibiu, în cealaltă citadelă a Teologiei românești, unde, de altfel, au fost onorate importante catedre, de mai toți iluștrii dascăli „cernăuțeni”...

Ștefan Vasiliu și-a împlinit misia sub „pecetea apostoliei” (Cor. 9.2), bine chivernisindu-și „talantii” și în „mica parohie”, care este familia. Faptul că din tulpina sa, Lucian Vasiliu, el însuși parcă genetic marcat de asceză, de cumițenie monastică, cristalizată patristic, bân-

tuit de icoana Fiului Omului, „înaintînd” ca o „mierlă” spre vatră de jertfă, „dincolo de disperare”, e nu altceva decât poet, nu-i deloc puțin în biografia unui preot. Cine naște un preot se mîntuiește, cine naște un poet are intrare în labirinturile Edificiului, cum zice Eco, se va număra în ceata celor care, scribi născând, prin scrierile lor vor gusta din nemurire.

Și dacă zis-a oarecînd cronicarul că și-n Moldova „nasc oameni”, numaidecât între acei care își găsesc loc în memoria cetății și a vremii este și părintele Ștefan Vasiliu, cu privirea roată peste colinele latine ale nordului nostru, bîntuit de vulturi și bouri, de embleme solare, paznic vrednic la prisăcile Ortodoxiei și la mierea Limbii Române...

I

LITERATURĂ PASTORALĂ
(1929-1950)

CONSTATĂRI ȘI PROPUNERI PRACTICE, REFERITOARE LA SĂVÂRȘIREA TAINEI DUHOVNICIEI

Primul subiect al conferințelor generale preoțești, de anul acesta, se prezintă cu tema împărțită: constatări – prima parte a subiectului, propuneri – partea a doua, acestea în terenul duhovniciei; dacă ar fi în medicină, s-ar putea spune: boli și leacuri.

Ca proaspăt hirotonit, fără darul acesta al duhovniciei și chiar cu prea puțină experiență pastorală (de duhovnicească, nici nu mai vorbesc), nu sunt în măsura trebuitoare cunoscător în asemenea boli sau lipsuri ce le simte duhovnicia și astfel nu voi putea face necesarele și justele constatări, prin care să se evidențieze răul sau greșeala și prin care să se poată cunoaște și ști ceea ce este bun, eficace și recomandabil și ceea ce este rău, vătămător și de care trebuie să ne ferim, când săvârșim această sfântă taină, cu un rol prea important, atât pentru credincioși, cât și în cunoașterea spre o înțeleaptă păstorire a turmei nouă încredințată și pe care avem sfânta datorie de a o preda neatinsă, nesfârțecată și întregă la număr, celor ce vor urma nouă.

Am zis prea importantă credincioșilor, pentru că prin săvârșirea ei: sunt iertate păcatele, omul se împacă cu Dumnezeu, scăpând de pedeapsa pentru păcat și

dobândind nădejdea mântuirii și veșnicei fericiri; prin aceasta curățindu-și trupul, spre a fi locaș dumnezeirii, prin împărtășire. După cum ne spune Mărturisirea ortodoxă: *Cel dintâi folos al acesteia este că precum prin păcat pierdem nevinovăția pe care am căpătat-o prin sfântul botez, tot astfel, prin pocăință o căpătăm din nou; precum apoi prin păcat ne lipsim de harul dumnezeiesc, tot astfel prin pocăință îl căpătăm din nou; iarăși, precum prin păcat cădem în robia diavolului, tot astfel prin pocăință ne izbăvim de ea; precum prin păcat intră în cugetul nostru rușinea, tot astfel prin pocăință se întoarce în noi pacea și o îndrăzneală la fel cu aceea pe care o au copiii față de părinții lor.*

Am zis importantă pentru păstori, pentru că numai cunoscându-ți bine turma vei avea prilej potrivit să cunoști fiecăruia betesugul; numai atunci când în patru ochi își va dezvălui rănilile sufletului său, când nu va mai vedea pe preotul – om de toate zilele –, când va putea să tremure în fața dumnezeirii pe care a nesocotit-o, atunci numai va ști cine este, cum este și în ce fel trebuie să lucrezi cu acel pe care acum îl cunoști așa de bine; iar aceasta se întâmplă numai când săvârșești taina duhovniciei, căci numai atunci omul își dezleagă sacul păcatelor, vărsându-le șuvoi și răcorindu-se de greutatea lor, ce-i atârnă pe suflet. La mărturisire e momentul cel mai nimerit de a cunoaște sigur și cele mai ascunse taine ale sufletului credinciosului; căci vine el la biserică, se închină, aprinde lumânări, dar nu știi ce-i roade inima! Deci acum e marele rol, acum vom putea ști de ce are nevoie, acum îl vom putea îndrepta pe cărarea

mântuirii; cunoscându-i boala, îi vom administra cu folosință leacul.

A-l pune pe credincios în situația ca mărturisindu-se să vadă pe Dumnezeu, iar nu pe duhovnic, eu cred că ar trebui să fie grija și chiar prima grijă a duhovnicului, când i se prezintă cineva la mărturisit.

Doresc să căutăm mijloace cu care să impresionăm pe penitent, ca să-și golească sufletul încărcat de păcate, punându-l în situația de a-și mărturisi singur boala de care suferă, iar noi să-l lecuim numai. E de dorit ca singur să se căiască pentru păcatele sale, iar nu să-l forțăm noi a-și recunoaște greșale; și numai așa se va atinge adevărata țintă a acestei sfinte taine.

În unele părți se obișnuiește a se spovedi oamenii acasă la ei sau se adună mai mulți la casa unui gospodar sau a preotului. Cred nimerit ca această sfântă taină să se săvârșească numai în biserică; în cazuri urgente, bineînțeles, ea poate fi săvârșită oriunde necesită urgența. Și chiar în biserică săvârșindu-se, creștinul să stea în genunchi în fața icoanei Mântuitorului. Pentru că dispoziția sufletească a credinciosului va fi potrivită locului unde se află; aici el va avea respectul, cuviința, umilința necesare în asemenea împrejurări. Atitudinea de rugăciune și respect față de dumnezeire, pe care credinciosul o are stând în genunchi în fața sfintei icoane, privirea sa îndreptată către chipul dreptului judecător, liniștea și atmosfera de sfințenie ce-l înconjoară, toate acestea pot provoca emoții de sinceră căință în recunoașterea păcatelor și în mărturisirea lor. Acestea toate unindu-se în ființa credinciosului, cred, îl vor pune în

situația de a-și mărturisi cu ușurință păcatele, neascunzând nimic.

În justiția profană, s-a inventat un mijloc prin care martorul, depunând jurământul, este puternic impresionat. Sfânta cruce pe care o atinge martorul când jură, e prevăzută, din distanță în distanță, cu lămpi electrice, așa fel încât la cea mai mică atingere aceste lămpi să lumineze, provocând surprindere, emoții, impresii puternice...

Prin analogie cu această lumească mărturisire, m-am gândit la cele de mai sus. Nu sunt decât simple păreri, pe care caut să le aduc la cunoștința celor cu experiență.

1929